

Dieuwke Hovinga

De natuur als co-pedagoog

Lector 'Natuur en Ontwikkeling Kind' Dieuwke Hovinga, Hogeschool Leiden en Thomas More Hogeschool, nadert een jubileum. Toen ze bijna twaalf en half jaar geleden begon, werd haar onderzoeksgebied bij een visitatie nog weggezet als 'lief thema'. Intussen staat ze midden in de storm en heeft ze soms wind mee en soms wind tegen. Een gesprek over de natuur als pedagogische ruimte.

Ze zou het als de kroon op haar werk zien als er een taal is om vanuit de pedagogische praktijk vanzelfsprekend te praten over natuur als pedagogische ruimte. Die taal is er nu nog niet, vertelt Dieuwke Hovinga.

"Het denken in de pedagogiek is erg ontwikkeld vanuit de cultuur. Onderwijs wordt gezien als cultuuroverdracht en binnen opvoeding wordt gekeken naar wat we kinderen mee willen geven om straks zelfstandig in onze - culturele - samenleving te kunnen functioneren. We hebben eigenlijk niet goed door hoe ons leven volledig is verweven met natuur en dat wij zelf in essentie ook natuurlijke wezens zijn. Er wordt veel analytisch, fragmentarisch en lineair gedacht, terwijl we meer toe moeten naar het circulaire en systemische denken, dat de natuur eigenlijk voorleeft."

Tijdgeest

Je zou denken dat ze wel de tijdgeest mee heeft als het om dit thema gaat.

"Dat klopt, het is zeker anders dan toen ik begon. Ik ervaar meer herkenning en erkenning, maar er is nog een wereld te winnen. Waar het lukt, is waar professionals met je meestappen, omdat ze zelf ervaren hebben dat de natuur ze goed doet en in hun

praktijk de natuur meenemen. Als ze positieve sleutelervaringen hebben, gerelateerd aan hun eigen professionele taakstelling, bereid zijn om te observeren en terughoudend te zijn, dan zie je een kanteling. Wat ook helpt zijn publicaties als *Opvoeden in een opwarmend klimaat* van het Nederlands Jeugdinstituut."

Leergemeenschappen

Het lectoraat werkt in leergemeenschappen samen met professionals in de praktijk. "Dat gaat om langlopende projecten waarbij je veel partners hebt, zowel binnen de hogescholen als daarbuiten. Onze onderzoekers werken samen met opleiders, studenten en de mensen op de werkvloer. Maar het is evident dat je ook bestuurders en andere partijen mee moet nemen in het proces. In de beginjaren van het lectoraat ging het in de kinderopvang bijvoorbeeld om de veiligheid bij het buitenspelen, daar waren strenge richtlijnen voor. Als je dan de meerwaarde van natuurrijk spel wil onderzoeken, dan verken je met de medewerkers verschillen tussen wat risicovol en onveilig is. Je brengt het pedagogisch belang van risicovol spel in kaart, waarbij je de veiligheid weet te borgen. Tegelijkertijd is het nodig de GGD daarbij te betrekken. Dan kunnen ook die richtlijnen op de schop."

'We zagen dat kinderen buiten, in de natuur, meer en complexere taal gebruikten'

Dieuwke Hovinga

Praktisch of wetenschappelijk

Het praktijkgerichte werk maakt soms dat de wetenschappelijke kant onderschat wordt. “Je kunt niet zeggen ‘op het hbo doen ze praktijkonderzoek’; we doen wetenschappelijk praktijkonderzoek. Het lectoraat kent drie outputgebieden: wetenschappelijke publicaties, het innoveren van beroepsopleidingen en handreikingen, trainingen en de zogeheten *buitenboosters* – posters, filmpjes, factsheets – voor het praktijkveld. Al onze output op praktisch gebied wordt ondersteund door een promotieonderzoek en daarmee dus ook door minstens vier *peer reviewed* artikelen in wetenschappelijke tijdschriften.”

Van onderwijs tot vrouwenopvang

Als je naar de uiteenlopende onderzoeksprojecten kijkt, is er een duidelijke gemeenschappelijke ontwikkeling te zien. “Toen ik zelf promoveerde, ging het binnen het onderwijs vooral om duurzaam handelen: kinderen en jongeren voor de aarde. Ik wilde met mijn lectoraat agenderen dat de natuur ook belang en betekenis heeft voor kinderen, jongeren, professionals. Zoals bij een onderzoek naar spel bij kinderen tussen de twee en zeven jaar waarin we zagen dat kinderen buiten, in de natuur, meer en complexere taal gebruikten. Het mooie is dat leerkrachten de ervaringen uit het onderzoek gebruiken in hun dagelijkse werk met de kinderen. Zo hebben we voorbeelden van leerkrachten die nu zelf geluidsopnamen maken van het buitenspel van sommige kinderen als zij twijfelen over testresultaten. En wat bleek: de kinderen die slecht scoorden op de reguliere testen gebruikten wel goed op niveau taal.”

Een ander voorbeeld is de vrouwenopvang. “Daar hebben we professionals gevolgd die natuur gingen gebruiken in hun werk. We zagen een positief effect op de ouders, kinderen en werknemers. Maar ook dat natuur ouders ondersteunde in het ouderschap, dat riep nieuwe vragen op over de werking van de natuur.”

Nu ze bijna twaalf en half jaar verder is, wil Dieuwke Hovinga eigenlijk dat die twee wegen – voor de natuur en met de natuur – samenkomen. “Zo willen we starten met het project De Duurzame School, waarbij we kijken hoe een school duurzaam kan zijn in alle facetten van het schoolse leven: levenswijze, inkoop van spullen, formeel en informeel leren. Een lesje over hoe om te gaan met het klimaat, daar stap je in en weer uit. Terwijl je kinderen hebt voor te leven hoe het anders kan.”

Lezers van de Pedagoog

Op de vraag of ze weleens lezers van *de Pedagoog* tegenkomt, moet ze lachen. “Natuurlijk kom ik die tegen! In de opleiding als docent, als trainer en expert in het werkveld, zorgcoördinator op school, in beleidsfuncties of als behandelaar.”

Haar boodschap is dat we de natuur in kunnen zetten als co-pedagoog. “Voer gesprekken of intakes wandelend, dat zorgt voor heel andere observaties: we kijken elkaar niet aan maar hebben hetzelfde perspectief. Je kunt makkelijker iets persoonlijks delen door te zeggen wat je tijdens de wandeling waarneemt of ervaart, zonder dat het persoonlijk wordt. Als je weer binnen bent, zet je samen de hoofdpunten op een rij.”

Ze nodigt alle pedagogen uit om mee te stappen en te onderzoeken hoe de natuur co-pedagoog kan zijn: door kennis te nemen van de publicaties van het lectoraat maar ook door actief vragen te stellen en bij te dragen aan een leergemeenschap.

Stip aan de horizon

Zelf zet ze met haar co-pedagoog ook een volgende stap, naar een nieuw theoretisch kader. “Het is tijd voor een meta-reflectie waarin twaalf en half jaar onderzoek samenkomt. Waar we de wetenschap verder hebben gebracht door aan te tonen welke waarde natuur heeft voor kinderen, gezinnen en professionals, wil ik nu de wetenschap verder brengen door het ontwikkelen van een natuurinclusieve pedagogische theorie.”

Want in natuurinclusief denken zit onze toekomst aldus Dieuwke Hovinga: “Als we niks doen draait de wereld wel door, maar gaan wij het niet redden.”

tekst: Bart van Gent

Meer informatie

www.hsleiden.nl/natuur-en-ontwikkeling-kind

Met je billen in het zand.
Zien hoe de omgeving het
spel van kinderen vormt.

